

ПЛАНУВАННЯ ТА ЕКОНОМІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ШЛЯХІВ ЗНИЖЕННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ

PLANNING AND ECONOMIC JUSTIFICATION OF THE WAYS OF REDUCING THE COST OF PRODUCTION

У статті розглядаються поняття витрат виробництва, різні фактори, що впливають на скорочення ресурсів. Визначаються шляхи зниження собівартості продукції. У ході дослідження з'ясувалося економічне обґрунтування напрямів і методів зниження собівартості продукції. Розглянуто основні відмінності між шляхами та факторами зниження собівартості продукції. Визначили, що планування собівартості продукції для підприємства є складовою частиною планування діяльності промислового підприємства.

Ключові слова: собівартість продукції, техніко-економічні фактори, матеріали, продуктивність, зниження, обсяг виробництва.

В статье рассматриваются понятие издержек производства, различные факторы, влияющие на сокращение ресурсов. Определяются пути снижения себестоимости продукции. В ходе исследования выяснилось, экономическое обоснование направлений и методов снижения себестоимости продукции. Рассмотрены основные разли-

чия между путями и факторами снижения себестоимости продукции. Определили, что планирование себестоимости продукции для предприятия является составной частью планирования деятельности промышленного предприятия.

Ключевые слова: себестоимость продукции, технико-экономические факторы, материалы, продуктивность, снижение, объем производства.

The article discusses the concept of costs of production, various factors influencing the reduction in resources. Defined ways of reducing the cost of production. In the study, it turned out, the economic rationale of the areas and methods of reducing the cost of production. Describes the main differences between the ways and factors reducing the cost of production. Determined that planning the cost of production for the enterprise is an integral part of the planning activities of industrial enterprises.

Key words: product cost, technical and economical factors, materials, productivity, decrease, output.

УДК 338.512

Голомб В.В.

к.е.н., доцент кафедри економіки підприємства

Запорізька державна інженерна академія

Дзюба Т.О.

студент

Запорізька державна інженерна академія

Постановка проблеми: В умовах ринкової економіки підвищення ефективності виробництва та подальший розвиток суб'єктів господарювання можна досягти за умови зниження собівартості продукції та ефективного управління витратами підприємства. Собівартість продукції (робіт, послуг) є одним із показників, в якому знаходять відображення усі сторони роботи підприємства: рівень організації виробничого процесу, його технічна оснащеність, ступінь ефективності використання необоротних та оборотних активів, продуктивність праці, рівень організації матеріально-технічного постачання тощо. Тому економічний аналіз цього показника є основою для прийняття обґрунтованих ефективних рішень щодо вибору шляхів та розробки заходів зниження собівартості продукції. Отже, дослідження питань планування, аналізу собівартості продукції, управління витратами на підприємстві є актуальними, оскільки зниження собівартості продукції та витрат підприємства стає головним чинником вирішення на підприємстві проблеми підвищення ефективності виробництва, забезпечення конкурентоспроможності та соціально-економічного розвитку підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню собівартості та її сутності завжди приділяли велику увагу у своїх працях як українські, так і зарубіжні вчені-економісти. Економічні аспекти сутності собівартості найбільш повно висвітлені в роботах А.Ф. Аксененка, П.С. Безруких, М.А. Болюха, Ф.Ф. Бутинця, В.П. Завгород-

нього, М.І. Маниліча, Й.С. Мацкевічуса, Т.С. Морщенок, В.Ф. Палія, М.Г. Чумаченка та ін. Окремі питання щодо виявлення шляхів, засобів та факторів зниження собівартості на промислового підприємстві розглядалися в роботах І.А. Єщенко, О.П. Єлець, Р.В. Севастьянова, В.А. Сідун, О.А. Філінкова. Однак, не зважаючи на велику кількість робіт у цій сфері, питання щодо розробки шляхів зниження собівартості продукції залишаються недостатньо дослідженими.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз сутності поняття «собівартість» та визначення основних шляхів зниження собівартості продукції на українських підприємствах.

Виклад основного матеріалу. У загальному визначенні собівартість продукції – це грошовий вираз витрат підприємства на виробництво і реалізацію продукції. Собівартість продукції характеризує ефективність всього процесу виробництва на підприємстві, оскільки в ній відображаються рівень організації виробничого процесу, технічний рівень, продуктивність праці та інше.

Наприклад, В.А. Сідун вважає, що собівартість продукції як економічна категорія – є грошовим вираженням витрат на виробництво та реалізацію продукції [1, с. 265].

На думку О.П. Єлець, собівартість продукції належить до найважливіших якісних показників, які в узагальненому вигляді відображають всі сторони господарської діяльності підприємств (фірм, компаній). Собівартість є основою визначення цін на

продукцію. Зниження цього показника зумовлює до збільшення суми прибутку та рівня рентабельності. Для того, щоб досягти зниження собівартості продукції, треба знати її склад, структуру та фактори, які сприяють цьому зниженню [2, с. 62].

Планування собівартості продукції для підприємства є складовою частиною планування діяльності промислового підприємства і включає систему техніко-економічних розрахунків, які відображають величину поточних витрат, що включаються до складу собівартості валової продукції і витрати усього промислового циклу за етапами управління. Метою планування собівартості є економічно обґрунтоване визначення величини витрат, необхідних у плановому періоді для виробництва і збуту кожного виду та всієї промислової продукції підприємства [7, с. 256].

Собівартість продукції підприємства складається з витрат природних ресурсів сировини, матеріалів, палива, енергії, основних засобів, трудових ресурсів, а також інших витрат. Собівартість продукції є якісним показником, в якому концентровано відображаються результати господарської діяльності організації, її досягнення і резерви. Чим нижча собівартість продукції, тим більшою є економія праці, краще використовуються основні фонди, матеріали, паливо, тим дешевше виробництво продукції обходиться як підприємству, так і суспільству в цілому. До собівартості продукції, зокрема, включаються витрати праці, засобів і предметів праці на виробництво продукції на підприємстві. До них відносяться:

- витрати на підготовку й освоєння виробництва;
- витрати, безпосередньо пов'язані з виробництвом продукції (робіт, послуг), зумовлені технологією та організацією виробництва, включаючи витрати на контроль виробничих процесів і якості продукції, що випускається;
- витрати, пов'язані з раціоналізацією й винахідництвом;
- витрати на обслуговування виробничого процесу, забезпечення нормальних умов праці й техніки безпеки;
- витрати, пов'язані з набором робочої сили, підготовкою та перепідготовкою кадрів;
- відрахування на соціальні заходи;
- витрати на управління виробництвом тощо [3, с. 96-97].

В умовах ринкової економіки, коли головною метою підприємств є прагнення до одержання максимального прибутку, зниження собівартості продукції стає головним чинником на шляху його підвищення.

Собівартість продукції є не тільки найважливішою економічною категорією, але і якісним показником, на підставі якого можна судити про ефективність використання підприємством різно-

манітних видів ресурсів, а також про рівень організації праці на підприємстві [6].

Зниження собівартості є особливо актуальним процесом в даний період розвитку економіки, коли йде боротьба за збереження вже існуючих ринків збуту продукції, а також завоювання нових секторів ринку.

Фактори зниження собівартості продукції:

- Підвищення технічного рівня виробництва
- Вдосконалення організації виробництва та праці
- Покращення використання природних ресурсів
- Зміна обсягу та структури продукції
- Галузеві інші фактори

Відсутність зниження собівартості продукції значно ускладнює просування її на локальних, регіональних та світовому ринках. Знизити собівартість продукції підприємства є можливим кількома способами. Один з найбільш ефективних методів зниження собівартості готової продукції – є метод застосування дешевих чи альтернативних матеріалів при виготовленні продукції. Цей метод може привести до погіршення якості продукції, у цьому випадку підприємству потрібно знайти постачальників, які можуть запропонувати якісні матеріали за більш низьку ціну, або зробити знижку при великих обсягах закупівель [5, с. 42-46].

Ще одним дієвим методом зниження собівартості продукції є пошук більш дешевої робочої сили, це дозволить знизити витрати, пов'язані з оплатою праці. Це можливо досягти, якщо скористатись європейським та американським досвідом. Найбільші виробники попереносили свої виробництва к країни Азії, це дозволило їм значно скоротити витрати на оплату праці та підвищило конкурентоспроможність продукції. Інші методи зниження собівартості такі, як впровадження сучасних технологій виробництва, які зменшують кількість браку або більш ефективно використовують матеріали; розробка і застосування інноваційних технологій, які зменшують витрати на виробництво і відповідно зменшують собівартість продукції [6].

Суттєво зменшити витрати на виробництво продукції можливо завдяки впровадженню різних енергозберігаючих технологій. Заходи з енергозбереження на сьогодні набувають особливої актуальності через підвищення цін на енергоносії, що робить неможливим подальший успішний розвиток багатьох українських підприємств без суттєвих навантажень, які були б спрямовані на зниження енергетичної складової у собівартості продукції і послуг. Найважливіше значення в боротьбі за зниження собівартості продукції має дотримання найсуворішого режиму економії на всіх ділянках виробничо-господарської діяльності підприємства. Послідовне здійснення на підприємствах режиму

економії проявляється насамперед у зменшенні витрат матеріальних ресурсів на одиницю продукції, скорочення витрат з обслуговування виробництва і управління, у ліквідації витрат від браку й інших непродуктивних витрат.

Таким чином, зниження собівартості продукції зводиться до скорочення тих витрат, які мають найбільшу частку в її структурі, а саме зниження собівартості продукції унаслідок зменшення витрат на матеріали та сировину; зростання продуктивності праці; зниження собівартості унаслідок зміни структури й обсягу продукції, що спричиняє зниження умовно-постійних витрат.

На підприємстві можуть застосовуватися й інші заходи щодо зниження собівартості продукції, наприклад, за рахунок підвищення рівня механізації робіт, зниження частки запасів тощо. Можна виокремити такі фактори зниження собівартості продукції:

1) підвищення технічного рівня виробництва, підвищення рівня механізації та автоматизації виробничих процесів; розширення масштабів використання й удосконалення технік і технологій, що застосовується; краще використання сировини та матеріалів.

2) поліпшення організації виробництва і праці, тобто удосконалення управління виробництвом і скорочення витрат на нього; упровадження наукової організації праці; поліпшення використання основних виробничих фондів; поліпшення матеріально-технічного забезпечення; скорочення транспортно-складських витрат тощо;

3) зміна обсягу виробництва, що зумовлює відносно скорочення умовно постійних витрат у результаті зростання обсягу виробництва;

4) зміна структури, асортименту та поліпшення якості продукції. Зменшення собівартості продукції може відбуватися під впливом дії таких техніко-економічних чинників, як: підвищення технічного рівня виробництва, покращення організації виробництва і праці, зміна обсягу і структури виготовлюваної продукції тощо [3, с. 97-98].

Підприємство має можливість впливати на величину витрат матеріальних ресурсів, починаючи з їх заготівлі. Сировина і матеріали входять у собівартість за ціною їх придбання з урахуванням витрат на перевезення, тому правильний вибір постачальників матеріалів впливає на собівартість продукції. Важливо забезпечити надходження матеріалів від таких постачальників, які знаходяться на невеликій відстані від підприємства, а також перевозити вантажі найбільш дешевим видом транспорту. Основною умовою зниження витрат сировини і матеріалів на виробництво одиниці продукції є поліпшення конструкцій виробів і вдосконалення технології виробництва, використання прогресивних видів матеріалів, упровадження технічно обґрунто-

ваних норм витрат матеріальних. Скорочення витрат на обслуговування виробництва і управління також знижує собівартість продукції. Розмір цих витрат на одиницю продукції залежить не тільки від обсягу випуску продукції, але і від їх абсолютної суми [4, с. 96].

Наприклад, на державному підприємстві «Прогрес» ім. академіка Івченко О.Г. за останній рік роботи підприємства собівартість продукції вдалося знизити на 33% порівняно з попереднім роком. Таке скорочення вдалося реалізувати насамперед за рахунок підвищення продуктивності праці. З ростом продуктивності праці скорочуються витрати праці у розрахунку на одиницю продукції, а отже, зменшується й питома вага заробітної плати в структурі собівартості.

Проведені організаційно-технічні заходи з відповідним переглядом норм виробітку дозволили знизити собівартість продукції за рахунок зменшення частки заробітної плати в одиниці продукції одночасно з ростом середньої заробітної плати робітників. Отже, чим більше випуск продукції, тим менше частка цехових і загальнозаводських видатків у її собівартості.

Висновки. Отже, собівартість продукції підприємства є найважливішим узагальнюючим показником економічної ефективності її виробництва. У ній відбиваються всі сторони господарської діяльності: ступінь технологічного оснащення виробництва та освоєння технологічних процесів; рівень організації виробництва і праці, ступінь використання виробничих потужностей; економічності використання матеріальних і трудових ресурсів і інші умови та чинники, які характеризують виробничо-господарську діяльність. Від її рівня залежать фінансові результати діяльності підприємств, темпи розширеного виробництва і, звичайно ж, їх фінансовий стан. Зниження собівартості продукції сприяє збільшенню прибутку та підвищенню конкурентоспроможності.

Основними шляхами зниження собівартості продукції є: застосування дешевших чи альтернативних матеріалів при виготовленні продукції; пошук більш дешевої робочої сили, це дозволить знизити витрати, пов'язані з оплатою праці; впровадження різних енергозберігаючих технологій.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Сідун В.А. Економіка підприємства: Навчальний посібник / Сідун В.А., Пономарьова Ю.В. – Вид. 2-ге, перероб. та доп. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 356 с.
2. Єлець О.П. Фактори та шляхи зниження собівартості продукції / О.П. Єлець // Вісник Запорізької державної інженерної академії зб. наук. статей. Економічні науки. 2013. – № 6. – С. 61-67.
3. Севастьянов Р.В., Рябко Д.В. Шляхи та фактори зниження промислового підприємства / Севас-

тьянов Р.В., Рябко Д.В. //Вісник Запорізької державної інженерної академії зб. наук. статей. Економічні науки. 2014. – № 7. – С. 97–98.

4. Єщенко І. А. Основи економіки: [монографія] / І. А. Єщенко. – Київ. – 2009 – 96 с.

5. Філінков О. А. Розміри підприємств і собівартість продукції / О. А.Філінков // Економіка України. – 2013. – № 9. – С. 42-46.

6. Оптимізація витрат підприємства, зниження собівартості / 2010 [Електронний ресурс] / Електронний бізнес-журнал BizKiev.com // – Режим доступу до ресурсу: <http://bizkiev.com/content/view/498/205>

7. Москалюка В.Є. Планування діяльності підприємства: навч. посіб. / За заг. ред. В. Є. Москалюка. – К.: КНЕУ, 2005. – 384 с.

REFERENCES:

1. Sidun V.A. Ekonomika pidpriemstva : Navchalnyi posibnyk / Sidun V.A., Ponomarova Yu.V. – Vyd. 2-he, pererob. ta dop. – K. : Tsentr navchalnoi literatury, 2006. – 356 s.

2. Yelets O.P. Faktory ta shliakhy znyzhennia sobivartosti produktsii / O.P. Yelets // Visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii zb. nauk. statei. Ekonomichni nauky. 2013. – #6. – S. 61-67.

3. Sevastianov R.V., Riabko D.V. Shliakhy ta faktory znyzhennia promyslovoho pidpriemstva /Sevastianov R.V., Riabko D.V. //Visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii zb. nauk. statei. Ekonomichni nauky. 2014. – #7. – S. 97–98.

4. Yeshchenko I. A. Osnovy ekonomiky: [monohrafiia] / I. A. Yeshchenko. – Kyiv. – 2009 – 96 s.

5. Filinkov O. A. Rozmiry pidpriemstv i sobivartist produktsii / O. A.Filinkov // Ekonomika Ukrainy. – 2013. – # 9. – S. 42-46.

6. Optyimizatsiia vytrat pidpriemstva, znyzhennia sobivartosti / 2010 [Elektronnyi resurs] / Elektronnyi biznes-zhurnal BizKiev.com // Rezhym dostupu do resursu: <http://bizkiev.com/content/view/498/205>

7. Moskaliuka V.Ye. Planuvannia diialnosti pidpriemstva : navch. posib. / Za zah. red. V. Ye. Moskaliuka. – K. : KNEU, 2005. – 384 s.